
ZASTARA (PRAESCRIPTIO) U KANONSKOM I GRAĐANSKOM PRAVU

Jure Brkan, Split

UDK: 348.1/7 : 347.439

Izvorni znanstveni rad

Primljeno 6/2003.

Sažetak

U ovome radu obrađen je pravni institut zastare (*praescriptio*), onako kako ga shvaća Zakonik kanonskoga prava Latinske crkve i Zakonik kanona istočnih crkava, te građansko pravo na koje se poziva kanonsko pravo kada je riječ o zastari. Posebno danas, kada mnogi posjednici nisu u isti mah i pravni vlasnici, ljudi trebaju imati pravnu sigurnost o pravu vlasništva na stvarima, tj. trebaju biti sigurni kome stvari pravno pripadaju. Upravo smo zato obradili pravni institut zastare (*praescriptio*), za koji u kanonskom pravu nekad kažemo da je zastara, nekad da je dosjelost. Zbog toga smo obradili pojam zastare ili dosjelosti, rok za zastaru i dosjelost, pripadanje stvari osobama, dobru vjeru, istinu i poštenje, nezastarive stvari u kanonskom pravnom poretku. U zaključku smo upozorili čitatelje da nije nemoralno služiti se pravnim institutom zastare ili dosjelosti i u kanonskom pravnom poretku, dapače.

Ključne riječi: *kanonsko pravo, građansko pravo, zastara, dosjelost, rok, dobra vjera.*

UVOD

U Zakoniku kanonskoga prava iz 1983. godine za Latinsku crkvu (kan. 197-199)¹ kao i u Zakoniku kanona istočnih crkava iz

¹ Kan. 197-199. U Zakoniku iz 1983. smješteni su u prvu knjigu Zakonika, pod X. naslov "Zastara", a u Zakoniku iz 1917. kan. 1508, 1509, 1512. bili su smješteni u treću knjigu Zakonika, naslov XXVII, "De bonis ecclesiasticis acquirendis".

1990. godine (kan. 1540-1542),² ustanova (institut) zastare (*praescriptio*), prihvaćena je iz Rimskog prava.³ Temelj je zastare socijalni; cilj je otkloniti sporna pitanja, parnice, svađe, otkloniti sumnje i nesigurnosti. Aktivni i pasivni subjekti zastare su vjernici, odnosno građani, pravne osobe i moralne osobe. Pomoću instituta zastare može se spriječiti vođenje neograničenih sporova oko raznih prava i vlasništva; moglo bi se reći da se, također, institut zastare osniva na poznatom načelu "melior est conditio possidentis". U Zakoniku kanonskoga prava Latinske crkve i Zakoniku kanona istočnih crkava institut zastare (*praescriptio*) katkad na hrvatski prevodimo sa *zastara*, a katkad s *dosjelost*, već prema tome o čemu je riječ. Naime, kada se radi o načinu *stjecanja* nekog subjektivnog prava onda latinsku riječ *praescriptio* prevodimo na hrvatski s *dosjelost* (*usucapio*); kada se radi o *gubitku* subjektivnog prava, i *oslobođenja* od obveze, onda *praescriptio* prevodimo na hrvatski sa *zastara*. I *zastara* i *dosjelost* ovise o propisima pozitivnog prava: kanonskog i građanskog prava.

Tri se stvari traže za zastaru i dosjelost: 1. predmet koji može biti zastariv (u kanonskom pravu) ili pravo za ostvarenje kojeg može zastarjeti zahtjev (građansko pravo); 2. rok koji je određen u pozitivnom pravu (u kanonskom ili građanskom pravu) i 3., dobra vjera (*bona fides*) odnosno bogoslovna dobra vjera (*bona fides theologica*) u kanonskom pravnom poretku, a u građanskom pravu se ne traži dobra vjere nego istina i pošteno neprekinuto posjedovanje, čiji rok treba teći od samog početka posjedovanja u oba pravna poretka.

Institut zastare i dosjelosti Crkva prihvaća onako kako je to određeno u građanskom zakonodavstvu dotične države, uz izuzetke

Izvore za kan. 197-199. Zakonika iz 1983. vidi u: *Codex iuris canonici Pii X. Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus. Praefatium annotatione et indice analytico-alphabetico ab emo Petro Card. Gaspari auctus*, Typis polyglottis Vaticanis, 1934., str. 515, bilješka 3; usp. još presudu Vrhovnog suda Apostolske Signature, od 12. prosinca 1972; usp. *Zakonik kanonskoga prava proglašen vlašću Pape Ivana Pavla II. s izvorima*, Glas Koncila, Zagreb, 1996., str. 88.

² Izvore za kan. 1540-1542. ZKIC, vidi u: *Zakonik kanona istočnih crkava proglašen vlašću Pape Ivana Pavla II. s izvorima*, Glas Koncila, Zagreb, 1996., str. 760, bilješka 1-3.

³ Usp. C. J., VII, 35, 4; *Gai Institutionum commentarii*, 4, 132, 133; D. lib. XLI; usp. P. Bonfante, *Istituzioni di diritto Romano*, ristampa della X a Edizione, G. Giappichelli-editore-Torino, 1966., str. 130, 137, 138, 287, 294, 389, 398, 457, 501.

koje propisuju oba crkvena zakonika: Zakonik iz 1983. kan. 197-199. i ZKIC, kan. 1540-1542. U ovom radu ćemo obraditi: 1. pojam zastare; 2. rok za zastaru; 3. pripadanje stvari osobama; 4. dobra vjera, istina, poštenje; 5. nezastarive stvari; 6. zastariva prava i vremenita dobra; 7. primjena zastare kod crkvenih presuda, kazni i povlastica.

1. POJAM ZASTARE

Zakonik kanonskoga prava koji je proglasio papa Ivan Pavao II. u Vatikanskoj palači, 25. siječnja 1983. apostolskom konstitucijom koja počinje riječima "sacrae disciplinae leges" za Latinsku crkvu (kan. 1) (dalje Zakonik iz 1983.) rabi latinsku riječ *praescriptio, onis*⁴ u kanonima: 82, 197, 198, 199, 1268, 1269, 1270, 1336, 1337, 1344, 1362, 1363, 1492, 1512⁵ te *Zakonik kanona Istočnih crkava* (dalje ZKIC) koji je proglasio papa Ivan Pavao II. 18. listopada 1990. apostolskom konstitucijom "Sacri canones", u kan. 1540, 1541, 1542, 1150, 1151, 1152, 1153, 1154, 1194, 1017, 1018, 1019, 1507, 1534. U oba zakonika latinsku imenicu ženskog roda *praescriptio, onis*, hrvatski je prevodilac preveo s hrvatskom riječi zastara,⁶ a ne i dosjelost. U kanonskom pravnom poretku latinska

⁴ Vidi. značenje latinske riječ "paescriptio, onis" u: J. Maroević (i suradnici), *Latinsko-hrvatski enciklopedijski rječnik*, sv. II, M-Z, Matica hrvatska, Zagreb, 2000., str. 2434, "Praescriptio/onis f 1. praescriptio naturae prirodni zakon ...propis, naredba, zapovijed... Pod br. 6. čitamo: "iur. Quint. zastara, dosjelost: *interrumptio multiplex non tollit, praescriptionem semel obtentam* češći prekid posjeda ne ukida dosjelost koja je jednom nastupila; *praescriptio decurrit ex die quo delictum patratum est* zastara teče od dana kada je delikt načinjen; *praescriptio est titulus ex usu et tempore substantiam capiens ab auctoritate legis* dosjelost je pravna osnova koja na temelju zakona, nastaje iz uporabe i proteka vremena; ... *praescriptioni obnoxia non sunt iura ex obligationes quae sunt legis divinae, naturalis aut positivae* dosjelosti nisu podložna prava i obveze koje spadaju u božansko pravo, bilo prirodno, bilo pozitivno; *sine possessione praescriptio non procedit* bez posjeda dosjelost ne teče; *tempore hostilitatis non currit praescriptio* u doba neprijateljstva dosjelost ne teče."

⁵ Usp. *Index verborum ac locutionum Codicis iuris canonici*, paravit ac digessit Xaverius Ochoa, Commentarium pro Religiosis, Roma, 1983., str. 338; vidi riječ "praescriptio", u: H. Zapp, *Codex iuris canonici. Lemmata Stichwortverzeichnis*, Verlag Ronbach-Freiburg, 1986., str. 509.

⁶ Usp. *Zakonik kanonskoga prava proglašen vlašću pape Ivana Pavla II. s izvorima*, Glas Koncila, Zagreb, 1996; *Zakonik kanona Istočnih crkava proglašen vlašću pape Ivana Pavla II. s izvorima*, Glas Koncila, Zagreb, 1996.

riječ *praescriptio* može značiti i zastara i dosjelost. To treba uvijek imati u vidu kako ne bi uzalud tražilo u oba zakonika hrvatsku riječ dosjelost. To svjedoči i činjenica što je u prijevodu obaju zakonika na hrvatski, u stvarnom kazalu, napisana samo riječ zastara (*praescriptio*) dok ćemo uzalud tražiti riječ *dosjelost*. Zbog toga smo u ovom radu točno odredili pojam zastare i dosjelosti u kanonskom pravnom poretku. To su, naime, odredili oba crkvena zakonika. U Zakoniku iz 1983. u kan. 197. propisano je: "Zastaru, kao način stjecanja (*turis subiectivi acquirendi*) ili gubitka subjektivnoga prava i oslobođenja od obveza (*vel ammittendi necnon ab obligationibus esse liberandi*), Crkva prihvaća onako kako je to određeno u građanskom zakonodavstvu dotične države, uz iznimke koje određuju kanoni ovoga Zakonika". Kanon 197. iz Zakonika iz 1983. kao i kan. 1540. iz ZKIC govori i o zastari i o dosjelosti, ne govori, kako Crnica kaže, i o "presvajanju".⁷ Naime, kako rekosmo, u kanonskom pravnom poretku, latinska imenica *praescriptio* može značiti i zastaru i dosjelost.

Uvijek treba imati na umu da u kanonskom pravnom poretku za *praescriptio* imamo dva pravna pojma na hrvatskomu jeziku: *zastara* i *dosjelost*. Za *zastaru* u kanonskom pravnom poretku kažemo da je gubitak subjektivnog prava i oslobođenje od obveze (*praescriptio extinctiva seu liberativa*), a ona se najviše "odnosi na tražbine, koje vremenom u određenim okolnostima zastaraju, tako da se obvezanik oslobađa svoje obveze".⁸ U oba crkvena Zakonika

⁷ Usp. J. Brkan, *Opće odredbe Zakonika kanonskoga prava*, Makarska, 1997., str. 347-351; usp. L. Chiappetta, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, I, Libri I-II-III, ed. Dehoniane-Napoli, 1988., str. 258-260; J. Garcia Martin, *Le norme generali del Codex Iuris canonici*, Ediurcla, Roma, 1995., str. 585-591. Izvori kan. 197-199. Zakonika iz 1983. su oni iz CIC iz 1917. kan. 1508, 1509, br. 1-5. i 7, 1512. A. Crnica, *Priručnik kanonskoga prava Katoličke crkve*, Tisak štamparije "Vjesnik", Zagreb, 1945. na str. 285. piše: "Zastara i presvajanje. - Zastara (*praescriptio*) uzima se u dvostrukom smislu: a) kao način stjecanja posjeda i kao način oslobođenja od tereta, ili b) kao gubitak nekog prava, koje se nije kroz stanovito vrijeme izvršivalo, i u isto vrijeme prijenos posjeda na drugoga." U prvom slučaju govori se o presvajanju (*dosjelost*); u drugom je govor o zastari u strogom smislu. Kan. 1508 prima zastaru bilo kao način stjecanja dobara, bilo kao način oslobađanja od tereta ili gubitak prava za crkvena dobra onako kako postoji u zakonodavstvu dotične države, osim u sljedećim slučajevima. Crnica je za *dosjelost* upotrijebio i hrvatsku riječ "presvojenje", što nikako ne odgovara lat. *praescriptio* ili *usuceptio*, jer, naime, latinsku riječ *occupatio* prevodimo na hrvatski s *prisvojenje*.

⁸ I. Rogić, *Imovinsko pravo Katoličke crkve*, Đakovo, 1960., str. 54; usp. F. J. Urrutia, u: *Nuovo dizionario di diritto canonico* (a cura di Carlos Corral Salvador, Velasio De Paolis, Gianfranco Chirlanda, Ginisello Balsamo) (Milano),

(Zakonik iz 1983. kan. 197. i ZKIC kan. 1540) čitamo da Crkva prihvaća zastaru kako je to određeno u građanskom zakonodavstvu dotične države, uz iznimke koje određuju kanoni ovoga Zakonika. Zakonik iz 1983. i ZKIC prihvaćaju i u kanonskom pravu zastaru iz našega hrvatskoga građanskog zakonodavstva kako ga smatraju pravni stručnjaci: "Zastara je gubitak zahtjeva zbog nevršenja sadržaja subjektivnog prava kroz zakonom određeno vrijeme."⁹ Ovu bismo definiciju mogli proširiti i ovako. Zastara je gubitak zahtjeva za ostvarenje nekog prava zbog nevršenja sadržaja subjektivnoga prava kroz pozitivnim zakonom određeno vrijeme.

Što se, pak, tiče određivanja pojma *dosjelosti* kanonist Ivan Rogić kaže: "Dosjelost (*praescriptio*) je pravna ustanova, na temelju koje se uz zakonske uvjete samim posjedovanjem stječe neko pravo, napose pravo vlasništva (i druga stvarna prava (m. op.) (*praescriptio acquisitiva*)..."¹⁰ Tako je u građanskom pravnom poretku za dosjelost upotrijebljena latinska imenica ženskog roda *usucapio*, što bi značilo stjecanje prava na posjed ili vlasništvo ili stvar dugotrajnim korištenjem. Prema tom, *dosjelost* je pravo vlasništva stečeno posjedovanjem stvari i prava kroz zakonom određeno vrijeme.¹¹ I u našem građanskom pravu pojam dosjelosti bi bio onaj što ga donose pravni stručnjaci: "Dosjelost je stjecanje prava vlasništva na temelju posjedovanja stvari kroz zakonom određeno vrijeme."¹² U ovu definiciju mogli bismo nadodati iza *prava vlasništva* "i nekih drugih stvarnih prava". Kod dosjelosti se stvarno, faktično stanje pretvara u pravno. Formalno je pravni vlasnik jedna osoba, a stvarni ekonomski posjednik druga osoba. Primjerice, u mnogo slučajeva, mnogi građani ili pravne osobe nisu provodili uknjiženje svojega vlasništva na nadležnom sudu u zemljišne knjige (gruntovnice) ili upisivali posjed u katastar. U takvim slučajevima dogodilo se da mnogi ljudi koji su aktualni posjednici nisu uopće upisani kao vlasnici. Gledajući pravno, ni u kojem slučaju ne mogu biti u isto vrijeme dva vlasnika. Vlasnik treba

1993., str. 828-829. Treba ovdje reći da u stvarnom pravu kod prava vlasništva nema zastare (čl. 161. st. 2. *Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima* (dalje: ZVDSP).

⁹ M. Vedriš i P. Klarić, *Građansko pravo*. Opći dio, stvarno pravo, obvezno i nasljedno pravo, šesto izdanje, Narodne novine d.d., Zagreb, 2002., str. 176.

¹⁰ Usp. *Ondje*.

¹¹ Maroević, *Latinsko hrvatski enciklopedijski rječnik*, svezak II., str. 3370, "usucapi/o (usucapio, ili usus capio) onis f."

¹² M. Vedriš i P. Klarić, *Građansko pravo*, str. 267.

biti pravno određen. Stari vlasnik, naime, ne gubi pravo vlasništva nevršenjem, nego zato što je novi stjecatelj stekao pravo vlasništva na temelju pozitivnoga prava posjedovanjem određene stvari kroz zakonom određeno vrijeme.

U kanonskom i građanskom pravu latinska riječ *praescriptio* uzima se za zastaru; u kanonskom pravu latinska riječ *praescriptio* rabi se i za zastaru i za dosjelost, dok se u građanskom pravu dosjelošću prevodi latinska riječ *usucapio*. Zastara znači gubitak prava, a dosjelost stjecanje prava vlasništva na temelju posjedovanja kroz zakonom određeno vrijeme. Dosjelost je izvorno¹³ stjecanje prava vlasništva, koje se stječe nakon ispunjenja svih pretpostavki predviđenih pozitivnim zakonom, tj. stječe se pravo vlasništva na osnovi pravnih činjenica u skladu s pozitivnim pravom (građansko i crkveno pravo).

Gledano s aspekta građanskog prava, zastara i dosjelost dva su samostalna i odvojena pravna instituta:

1. *Zastara*¹⁴ je institut pretežito obveznog prava, koja je općenito (opće odredbe) regulirana odredbom zakona o obveznim odnosima. Prema našem građanskom zakonodavstvu "zastarom prestaje pravo zahtijevati ispunjenje obveze" (čl. 360, st. 1. ZOO). Iako se ovo općenito uzima kao definicija, ipak treba reći da kada nastupi zastara, ne prestaje pravo. Pravo i dalje ostaje, ali sada ne više kao zakonska obveza, nego kao prirodna obveza. Zakonska je obveza ona koja se *može* ostvariti sudskim (prisilnim) putem. Naravna je ona obveza koja se *ne može* ostvariti sudskim (prisilnim) putem, nego je ostavljeno na volju dužniku (obvezniku) da je ispuni ili ne ispuni.

U pravnoj teoriji se općenito uzima definicija zastare prema kojoj se gubi zahtjev za sudsko (prisilno) ostvarenje neke tražbine, nekog prava. Kada nastupi zastara, tražbina-pravo ne može se ostvariti

¹³ Usp. *Ondje*, str. 265-267.

¹⁴ Usp. A. Raspor, *Zastara*. Sistematski prikaz po zakonu i obveznim odnosima i po drugim zakonima, sa sudskom praksom, Informator, Zagreb, 1982. Usp. "Zastara potraživanja prema zakonu o obveznim odnosima", *Sudska praksa u prilog lista Informator*, II (29. 5. i 1. 6. 1991.), br. 6, str. 1-15. Ovdje još treba kazati da dok govorimo o zastari, ne bismo smjeli preskočiti pojam *prekluzije*. *Prekluzija* je pravni pojam kojim se gubi pravo na ostvarenje nekog zahtjeva sudskim putem. Vrlo je sličan zastari. Od zastare ga dijeli samo to što na zastaru sud ne pazi po službenoj dužnosti (*ex officio*), dok na prekluziju sud mora paziti po službenoj dužnosti. Prekluzivni su rokovi strogi rokovi, ne mogu se produžiti niti voljom stranaka niti odlukom suda, npr. rok za žalbu protiv sudske odluke.

prisilnim sudskim putem. Na zastaru sud ne pazi po službenoj dužnosti nego samo na prigovor dužnika-tuženika u parnici.

2. *Dosjelost* je institut stvarnoga prava (ne i obveznog). Stvarno pravo je pravo regulirano Zakonom o vlasništvu i drugim stvarnim pravima. Ovim institutom se stječu (samo) neka stvarna prava, i to pravo vlasništva i pravo služnosti. Stjecanje prava vlasništva dosjelošću uređeno je u čl. 159. i 160. ZVDSP-a, a stjecanje stvarne služnosti dosjelošću određeno je u čl. 229. ZVDSP-a.

Za stjecanje prava vlasništva i prava stvarne služnosti u građanskom se pravu traži posjed određene kvalitete. Ovdje dolazi do načela *bona fides*, odnosno poštenja. Kvalitete posjeda uređene su odredbama čl. 18. ZVDSP-a, a to su: zakonitost, istinitost i poštenje.

U građanskom pravnom poretku zastari i dosjelosti jedino je zajedničko: rok ili vrijeme posjedovanja. Kod zastare se traži samo rok, a kod dosjelosti se traži posjed i rok, i to ne bilo kakav, već točno zakonom propisani posjed: čl. 18., 159-160. i 229. ZVDSP-a.

2. ROK ZA ZASTARU

Za zastaru je važno zakonom određeno brojenje vremena, odnosno rok za zastaru, tj. vremensko trajanje neprekinutoga vremena. Tu treba točno poznavati početak, tj. kada je započeo teći rok zastare. Rok se može dokazivati na temelju dokumenata i svjedoka. Rok zastare ili dosjelosti izričito je određen i u Zakoniku iz 1983. i ZKIC-u, kada se govori o praescriptiji (zastara i dosjelost) u kanonima koje smo na početku spomenuli ili u Građanskom zakoniku Republike Hrvatske, tj. u *Zakonu o obveznim odnosima* (dalje: ZOO)¹⁵ kada je riječ o zastari (*praescriptio*) i dosjelosti (*usucapio*) vlasništva pravnih osoba. Tu treba dobro proučiti o čemu se radi i točno vidjeti koliki se rok za zastaru ili dosjelost pravno traži za pojedine osobe, tj. za fizičke osobe, za privatne pravne osobe, za javne pravne osobe (građansko i kanonsko pravo) i za moralne osobe, isključivo u kanonskom pravu. U protivnome, ako se rok ne ispuni, ne može doći do zastare ili dosjelosti. Rok je *condicio sine qua non*, tj. uvjet bez kojega nema zastare ili dosjelosti.

¹⁵ Zastaru općenito vrednuje *Zakon o obveznim odnosima* (dalje: ZOO) (Narodne novine, br. 53/91., 73/91., 3/94., 7/96. i 112/99.) i to u odredbama čl. 360-393, i drugi zakoni. Dosjelost uređuje *Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima* (Narodne novine, br. 91/96. i 73/00.) u čl. 159.-160., čl. 229., (ZVDSP).

U našem građanskom zakonodavstvu predviđeni su različiti rokovi za različite stvari. Zato treba dobro znati je li rok dosjelogosti u određenom slučaju 3, 6, 10, 12, 20, 40, 50, 100 godina.¹⁶ Zakonik kanonskoga prava iz 1983. u kan. 22. jasno kaže: "Građanski zakoni, na koje upućuje crkveno pravo, neka se u kanonskom pravu obdržavaju s jednakim učincima, ako nisu protivni božanskom pravu i ako se kanonskim pravom ne određuje što drugo."¹⁷ Dakle, u slučaju zastare ili dosjelogosti treba se držati građanskog prava osim ako kanonsko pravo ne određuje nešto drugo. Za "nešto drugo" treba uvijek biti siguran o propisima kanonskoga prava,¹⁸ posebno o roku, o predmetu i o posjedovanju u bogoslovnoj dobroj vjeri.

Iako su država i Crkva dvije originalne zajednice koje imaju vlastito pravno uređenje, vlastite zakone, ipak kanonsko pravo u dosta slučajeva prihvaća građansko pravo radi ostvarenja općeg dobra, jer, naime, vjernici su u isto vrijeme članovi Crkve i građani određene političke zajednice-države. Posebno se, u našem slučaju, radi o društvenim normama obvezujućeg značenja kojim se uređuje vanjsko djelovanje članova iste zajednice radi općeg dobra. Ono pravo koje Crkva prihvaća od države nazivamo *kanonizirano pravo*¹⁹ gdje kanonsko pravo negdje prihvaća građansko pravo, negdje upućuje na građansko pravo, negdje pomoću građanskog prava popunjava kanonsku pravnu normu, tj. popunjava kanonske praznine, npr.

¹⁶ Usp. Vedriš i P. Klarić, *Ibid.*, str. 268-269.

¹⁷ Usp. ZKIC, kan. 1504. "Građansko pravo na koje upućuje crkveno pravo, neka se u kanonskom pravu obdržavaju s jednakim učincima, ako nije protivno božanskom pravu i ako kanonsko pravo drugačije ne određuje." Usp. Brkan, *Opće odredbe Zakonika kanonskoga prava*, str. 82-83.

¹⁸ Kanonsko pravo je opće crkveno pravo, a o stvarima zastare i dosjelogosti za neke pravnike kanonsko je pravo *lex specialis* i ono je iznad hrvatskih zakona koji su opće pravo "*lex generalis*", za Republiku Hrvatsku. Naime, "*lex specialis derogat lex generali*". Ovdje treba naglasiti da između Republike Hrvatske i Svete Stolice postoje posebna četiri međunarodna ugovora, a o međunarodnim ugovorima *Ustav Republike Hrvatske* u članku 140, kaže: "Međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona. Njihove se odredbe mogu mijenjati ili ukidati samo uz uvjet i na način koji su u njima utvrđeni, ili suglasno općim pravilima međunarodnog prava." Usp. *Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske*. Povijest nastanka i komentar, priredio Nikola Eterović. Predgovor napisao Josip Božanić, Glas Koncila, Zagreb, 2001.

¹⁹ Usp. V. Blažević, "Novi Zakonik kanonskog prava u odnosu na civilno pravo s posebnim osvrtom na zakonodavstvo SFRJ", u: *Svesci, Kršćanska sadašnjost*, br. 51, Zagreb, 1983., str. 24-42.

kada je riječ o ugovorima koji moraju biti mogući, dopušteni, određivi. U kan. 1290²⁰ Zakonika iz 1983. čitamo: "Što građansko pravo na nekom području određuje o ugovorima, bilo općenito bilo posebno, i o njihovu ispunjenju, neka se s istim učincima obdržava u kanonskom pravu u stvarima koje podliježu crkvenoj vlasti upravljanja, osim ako se to protivi božanskom pravu ili ako se što drugo određuje kanonskim pravom, a uz obdržavanje propisa kan. 1547." Ovdje je važno zapaziti uvjete: 1. osim ako se protivi božanskom pravu, 2. ako se što drugo određuje kanonskim pravom. U kanonu je još nadodano da se treba obdržavati propis 1547, koji kaže: "Dokazivanje pomoću svjedoka, pod vodstvom suca, dopušta se u bilo kojim parnicama." Te tri stvari drugačije su u kanonskom pravu nego u građanskom pravu i zato ih je crkveni zakonodavac izričito spomenuo. Posebno su važni građanski propisi u imovinskom pravu Katoličke crkve kada su u pitanju dosjelost, stjecanje, upravljanje i otuđenje crkvenih vremenitih dobara.

3. PRIPADANJE STVARI OSOBAMA

Kada je riječ o pripadanju stvari osobama, onda dobro treba poznavati tko je pravni vlasnik, tj. kojoj osobi određena stvar pravno pripada. U kanonskom pravnom poretku imamo: fizičke osobe, moralne osobe, privatne pravne osobe i crkvene javne pravne osobe. Radi toga pravno i činjenično trebamo biti sigurni tko je vlasnik određenih nekretnina, pokretnih dragocjenosti, te čija su osobna i stvarna prava i tužbe, jer je kan. 1270²¹ precizno propisao "nekretnine,²² pokretne dragocjenosti,²³ prava i tužbe, bilo osobne,

²⁰ Usp. ZKIC, kan. 1034.

²¹ Usp. ZKIC, kan. 1019.

²² U Hrvatskom zakonu o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, čl. 2 (3), čitamo: "Nekretnine su čestice zemljine površine, zajedno sa svime što je sa zemljištem trajno spojeno na površini ili ispod nje, ako zakonom nije drugačije određeno."

²³ Prema ZKIC-u, kan. 1019, pokretne dragocjenosti bi bile one stvari koje su od velikog povijesnog ili umjetničkog značenja ili zbog tvari. Usp. *Zakonik iz 1983.* u kan. 1257 § 1. odredio je što su Crkvena dobra, riječima: "Sva vremenita dobra koja pripadaju općoj Crkvi, Apostolskoj Stolici ili drugim javnim pravnim osobama u Crkvi crkvena su dobra i njima se upravlja prema ovim kanonima koji slijede kao i prema njihovim statutima: § 2. kaže: "Vremenitim dobrima privatne pravne osobe upravlja se prema njezinu statutu, a ne prema ovim kanonima, osim ako se izričito određuje što drugo." To "što drugo" treba uvijek pravno dokazati.

bilo stvarne, koje pripadaju Apostolskoj Stolici, zastarijevaju u roku od sto godina (*spatio centum annorum praescribuntur*); ako pripadaju drugoj crkvenoj javnoj pravnoj osobi, zastarijevaju u roku od trideset godina "*spatio triginta annorum*".²⁴ Dakle, tu se ne bi smjeli brkati pojmovi Apostolska Stolica i druge pravne osobe. Uostalom, Apostolska Stolica u kanonskom pravu dolazi pod pojam "moralna osoba" (usp. kan. 113, § 1); druge skupnosti stvari ili osoba u crkvi su ili javne ili privatne pravne osobe (usp. kan. 113, § 2). U našem kanonu riječ je o moralnoj osobi i o javnim pravnim crkvenim osobama. Za moralnu osobu, tj. za ono što pripada Apostolskoj Stolici, za zastaru treba proći 100 neprekinutih godina kako bi stvari iz vlasništva Apostolske Stolice mogle biti predmetom zastare. Za zastaru stvari koje su u vlasništvu crkvenih javnih

Ima više vrsta crkvenih dobara. Tako Rogić piše: "Obzirom na predmet crkveno je dobro stvarno ili netvarno (idealno). a) Tvarno dobro (*bonum corporale*) jest ono, koje zauzima prostor te se može sjetilima fizički zamijetiti, kao što je kuća, zemljište, životinja, novac i sl.

Ova su dobra ili nepokretna (*bona immobilia*) ili pokretna (*b. mobilia*), već prema tome, da li se u svojoj cjelini mogu premjestiti s jednog mjesta na drugo, ili ne mogu. - U nekim se slučajevima pokretno dobro mora na temelju zakonskog propisa smatrati nepokretnim ili s njim tako postupiti. Tako se npr. nepokretnim dobrom ima smatrati novac, koji je opredijeljen za kupnju, popravak ili gradnju župskog doma ili crkve.- *Imovinska prava* (idealna dobra) nikada se ne mogu smatrati nepokretnim dobrima, makar da su vezana uz stvarno nepokretno dobro. Takvim naime dobrom može biti samo stvarno dobro" (Rogić, *Imovinsko pravo*, str. 7).

Vremenita dobra mogu biti: *posvećena* ili *blagoslovljena* (*res sacrae*) ili *svjetovna* (*res profanae*). Posvećena ili blagoslovljena dobra su ona dobra koja su posvećena ili konstitutivnim blagoslovom opredijeljena za bogoštovlje (npr. crkve, kapele, blagoslovljena groblja, zvona, oltari, kaleži, liturgijsko ruho i posuđe). *Svjetovna* su ona dobra koja nisu posvećenjem ili blagoslovom određena za bogoslužje (npr. zemljišta, zgrade, vrijednosni papiri, obveznice, dionice prihodi iz crkvenih dobara, bilo kakvi prihodi i plodovi, itd.); *skupocjena* dobra (*res preciosae*) su npr. zlato, drago kamenje i sl., te ona dobra čija vrijednost prelazi 100000 USD. *Netvarna dobra* (*bona incorporalia*) su ona crkvena dobra koja se ne mogu osjetilima zamijetiti, npr. imovinska prava, koja se temelje na zakonu ili ugovoru (npr. pravo služnosti, obveznice, zadužnice, pravo zahtijevanja poreza ili drugih nameta. Sve ovo gore treba imati u vidu kada je u pitanju zastara ili dosjelogost crkvenih vremenitih dobara.

²⁴ O pravnim osobama u kanonskom pravnom poretku, usp. J. Brkan, *Opće odredbe Zakonika kanonskoga prava*, Makarska, 1997., str. 196-223. U Zakonu o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, u Republici Hrvatskoj, čl. 2 govori o predmetu vlasništva i drugih stvarnih prava. Tu se određuje što se u ovim zakonima smatra pod pojmom "stvari" (2), "nekretnine" (3), "pokretnine" (4). U stavku 7 kaže se: "U sumnji je li što pokretna ili nepokretna stvar, smatra se da je pokretna." (Usp. P. Klarić, *Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima*, (...) Narodne novine d.d., Zagreb, prosinac, 2002., str. 2.

pravnih osoba treba proći 30 neprekinutih godina. Što se, pak, tiče zastare iz vlasništva stvari drugih pravnih osoba, treba postupiti prema njihovom statutu i prema građanskom pravu.

Republika Hrvatska, prema Ugovoru između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima, priznaje Katoličkoj crkvi i njezinim pravnim osobama pravnu osobnost u Republici Hrvatskoj. U tom smislu bi se sve crkvene pravne osobe trebale unijeti u evidenciju pravnih osoba kod ministarstva nadležnog za poslove opće uprave Republike Hrvatske²⁵ kako ne bi dolazilo do nesuglasica na građanskom pravnom području. "U Evidenciju se unose podaci o:

- a) nazivu i sjedištu crkvene pravne osobe;
- b) nazivu i sjedištu osnivača crkvene pravne osobe;
- c) vremenu osnutka crkvene pravne osobe;
- d) službi osobe ovlaštene za zastupanje crkvene pravne osobe;
- e) žigu i pečatu koje u svojem poslovanju rabi crkvena pravna osoba".²⁶

Kod unošenja crkvenih pravnih osoba u Evidenciju kod ministarstva nadležna za poslove opće uprave Republike Hrvatske može doći do nekih problema. Npr., može biti slučaj da neka pravna osoba stvarno posjeduje 30 godina ili 100 godina dio neke pravne osobe, a pravno to nije sigurno. Posebno mogu nastati problemi oko pravnog vlasništva dijelova pravnih osoba, posebno ondje gdje je stvarni vlasnik poznat, a pravni nepoznat ili je, na temelju dosjelogosti, izgubio pravo vlasništva. Zato, prije upisa pravnih osoba u evidenciju ministarstva opće uprave Republike Hrvatske, treba stvari pravno raščistiti, te iskoristiti pravni institut dosjelogosti. Smatramo da je ovo pravi trenutak za popis svih prava i stvari koje pravno pripadaju pojedinoj crkvenoj pravnoj osobi. Potrebno je, naime, slučaj po slučaj ispitati i točno se uvjeriti tko je pravni vlasnik bilo pojedine crkvene pravne osobe bilo njezinih prava i dijelova. Naime, u dosta slučajeva posjednik i pravni vlasnik nije u isto vrijeme ista osoba! Upravo zbog takvih mogućih slučajeva sada je

²⁵ U našem slučaju mislimo na Ministarstvo pravosuđa, uprave i lokalne samouprave Republike Hrvatske.

²⁶ Na temelju članka 2. Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima (Narodne novine, br. 3/97- Međunarodni ugovori: mons. Josip Bozanić, predsjednik Hrvatske biskupske konferencije, i Ivica Račan, predsjednik Vlade Republike Hrvatske, 12. rujna 2002. potpisali su Protokol o načinu upisa u Evidenciju pravnih osoba Katoličke crkve pri ministarstvu nadležnom za poslove opće uprave (usp. Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije br. 1(15), god. X. Zagreb, 2002., str. 3-4).

prigoda da se prije upisa crkvenih pravnih osoba u Evidenciju opće uprave stvari pravno raščiste. Ako li se te stvari sada ne raščiste, opet će biti mnogih nesigurnosti oko opsega posjedovanja i određenoga vlasništva crkvenih javnih pravnih osoba nad određenim stvarima i pravima.

Prema kan. 1254, § 1: "Katolička Crkva može po prirođenom pravu, neovisno o svjetovnoj vlasti, stjecati, posjedovati i otuđivati vremenita dobra te upravljati njima da bi postigla svrhe koje su joj vlastite." Dalje, kan. 1255. kaže: "Opća Crkva i Apostolska Stolica, partikularne Crkve i svaka druga pravna osoba, bilo javna bilo privatna, subjekti su sposobni stjecati, posjedovati i otuđivati vremenita dobra te upravljati njima prema pravnoj odredbi."²⁷ I ova dva citirana kanona nas upozoravaju da Katolička crkva i njezine pravne osobe mogu stjecati zastariva vremenita dobra, također putem zastare ili dosjelogosti, uvijek prema pravnoj odredbi. Kada kažemo "prema pravnoj odredbi", mislimo na odredbe kanonskoga i građanskog prava onoga mjesta gdje se određeno vremenito dobro nalazi.

4. DOBRA VJERA, ISTINA, POŠTENJE

U kanonskom pravnom poretku se za zastaru i dosjelogost traži *dobra vjera (bona fides)*. Crkveni zakonodavac u kan. 198.²⁸ koji se temelji na naravnom pravu, propisuje: "Nikakva zastara ne vrijedi ako se ne temelji na dobroj vjeri, ne samo u početku nego u tijeku svega vremena koje se zahtijeva za zastaru, uz poštovanje propisa kan. 1362."²⁹ Rimsko pravo je tražilo dobru vjeru samo za početak

²⁷ Usp. ZKIC, kan. 1007-1009.

²⁸ Kan. 1512, Zakonika iz 1917. je propisivao: "Nulla valet praescriptio, nisi bona fide nitatur, non solum initio possessionis, sed toto possessionis tempore ad praescriptionem requisito." Usp. izvore za ovaj kanon u: *Codex iuris canonici... fontium annotatione...*, str. 516, bilješka 3. O bona fides u Rimskom pravu vidi: A. Romac, *Izvori rimskog prava*, Informator, Zagreb, 1973., str. 331.

²⁹ Kan. 1362 §1. "Kaznena tužba prestane zastarom nakon tri godine, osim ako su posrijedi:

1. kažnjiva djela pridržana Kongregaciji za nauk vjere;
2. tužba zbog kažnjivih djela, o kojima se govori u kann. 1394, 1395, 1397 i 1398, koja zastarijeva nakon pet godina;
3. kažnjiva djela koja opći zakon ne kažnjava, ako krajevni zakon odredi drugi rok za zastaru.

§ 2. Zastara teče od dana kad je počinjeno kažnjivo djelo ili, ako je kažnjivo djelo trajno ili je prešlo u naviku, od dana kad je prestalo."

posjedovanja. Crnica kaže da ga je kanonsko pravo ispravilo, a suvremeno (u doba Crnice) zakonodavstvo tražilo je dobru vjeru samo za redovito, a ne za izvanredno posjedovanje.³⁰

Dobra vjera bi bila praktični sud, kojim posjednik tuđe stvari razborito zaključuje i u savjesti drži da određenu stvar može posjedovati bez grijeha, kao svoju vlastitu. Za takav razboriti sud trebaju pozitivni, razboriti i ozbiljni razlozi koji nekoga opravdavaju. Ako dobra vjera postoji u savjesti posjednika, ima dostatne pravne i moralne razloge za razboriti sud, da određenu stvar može posjedovati kao svoju, mirne savjesti i bez grijeha. Tada se radi o bogoslovskoj dobroj vjeri (*bona fides theologica*), koja se traži u crkvenom području. Takvo se razborito posjedovanje treba opravdati zakonom. Dobra vjera se može opravdati iz nekoga pravnog čina koji je dostatan za posjedovanje, odnosno za prijenos prava vlasništva na sudu na sebe. Rogić donosi primjer dobre vjere: "kao što je npr. kupoprodajni ili darovni ugovor, a koji je pravni čin ništav i nevaljan radi prikrivenog bitnog manjka, samo ako nije nevaljan radi bitnog manjka oblika. Ovakva dobra vjera se zove pravna dobra vjera (*bona fides iuridica*)."³¹ Dobra vjera treba biti ne samo u početku posjedovanja nego za cijelo vrijeme posjedovanja.

Kod crkvenih javnih pravnih osoba dobru vjeru trebaju imati zakoniti upravitelji crkvenih dobara, koji su kao takvi, u ime pravne osobe s dotičnom stvari raspolagali i kao takvu posjedovali, tj. s njom upravljali, te možebitne njezine plodove pripisivali određenoj pravnoj osobi kojom su zakonito upravljali.³²

Bogoslovna dobra vjera traži se kako za zastaru tako i za dosjelo. Kod dosjelo postoji dobra vjera i onda kada netko bez grijeha ne zna (*ignorantia inculpabilis*) da je nekome dužan ili da netko protiv njega ima neko potraživanje. Takav ne osjeća nikakvu obvezu u savjesti.

Uz dobru vjeru (bogoslovnu dobru vjeru) koju traži crkveni zakonodavac, postoji u građanskom pravnom poretku pravna dobra vjera čije posjedovanje opravdava sam zakon. U našem se

³⁰ Usp. Crnica, *Priručnik kanonskoga prava Katoličke crkve*, str. 485-486.

³¹ Rogić, *Imovinsko pravo*, str. 59.

³² U građanskom civilnom pravu vjerovnik, ipak, zamjera dužniku što se u parnici poziva na zastaru te na strani dužnika (obveznika), nakon nastupanja zastare, i dalje ostaje obveza, ali sada kao prirodna (naturalna) obveza, tj. kao ona koja se ne može ostvariti sudskim prisilnim putem ako se dužnik pozove na zastaru. No, ipak bi bilo pošteno i moralno od strane dužnika (obveznika) da svome vjerovniku ispunji i obvezu koja je zastarjela.

građanskom zakonodavstvu traži izričito za dosjelost, a ne za zastaru, *poštenje* ili *istinitost posjeda i poštenje*.³³ Zahtjev istinitosti i poštenja u našem je građanskom pravnom poretku dostatan. Bez bogoslovne dobre vjere u kanonskom poretku i bez istinitosti i poštenja u građanskom pravnom poretku nema ni govora o zastari, odnosno dosjelosti.

5. NEZASTARIVE STVARI U KANONSKOM PRAVU

U kanonskom pravnom poretku određeno je u Zakoniku iz 1983. kan. 199. i ZKIC, kan. 1542. što ne podliježe zastari. Ono što crkveni zakonodavac nije izuzeo od zastare, može zastarjeti, tj. biti predmetom zastare i dosjelosti. Tako, ne podliježu zastari:

“1. prava i obveze koje su naravnoga ili pozitivnoga božanskog zakona;

2. prava i obveze koje se mogu steći samo apostolskom povlasticom;

3. prava i obveze koje se izravno odnose na duhovni život kršćanskih vjernika;

4. sigurne i nedvojbene granice crkvenih okružja;

5. misni priloz i obveze;

6. povjeravanje crkvene službe za koju se prema pravnoj odredbi zahtijeva vršenje svetoga reda;

7. pravo pohoda i obveza poslušnosti tako da vjernike ne bi mogla pohađati nikakva crkvena vlast i da oni ne bi više bili podložni nikakvoj vlasti.”

Nakon nabranjanja onoga što ne podliježe zastari treba još naglasiti da ima još kanona u Zakoniku iz 1983. i u ZKIC-u koji izričito govore o zastari i tih se kanona treba držati u kanonskom pravnom poretku.

³³ Usp. P. Klarić, *Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima*, Narodne novine d. d., Zagreb, prosinac, 2002., str. 78, čl. 159 (4). N. Gavela (redaktor), *Stvarno pravo*, Informator, Zagreb, 1998., str. 152 kaže: “Istinit posjed je onaj koji nije stečen na protupravan način, dakle - koji nije nastao ni silom (vis) ni potajno (clam), ni zlouporabom povjerenja (praecario modo).”

6. ZASTARIVA PRAVA I VREMENITA DOBRA

Zakonik iz 1983. najviše predviđa preuzimanje građanskog prava, kada su u pitanju vremenita dobra (ugovori, zastara, dosjelost, upravljanje, otuđivanje, stjecanje). Kada je u pitanju zastara, onda u Zakoniku iz 1983. kan. 1268.³⁴ čitamo: "Za vremenita dobra Crkva prihvaća zastaru kao način stjecanja prava i oslobađanja od obveza, prema kan. 197-199."

Kada su u pitanju posvećena ili blagoslovljena dobra (stvari), onda Crkveni zakonik iz 1983. razlikuje: posvećena dobra koja pripadaju privatnim osobama i vremenita dobra crkvenih javnih pravnih osoba, i to samo onda ako su ona vlasništvo privatnih osoba, ali ih, u tom slučaju nije dopušteno upotrijebiti u svjetovne svrhe, osim u slučaju ako su izgubile posvetu ili blagoslov. Što se, pak, tiče posvećenih stvari koje pripadaju crkvenoj javnoj pravnoj osobi, njih može zastarom steći samo druga crkvena javna pravna osoba.

O posvećenim stvarima koje pripadaju Apostolskoj Stolici ništa se ne kaže. Smatramo da posvećene stvari koje pripadaju Apostolskoj Stolici treba smatrati posvećenim stvarima koje pripadaju nekoj drugoj javnoj crkvenoj pravnoj osobi. U takvom slučaju razlika je u roku. Za zastaru posvećenih stvari koje pripadaju nekoj javnoj pravnoj crkvenoj osobi treba vrijeme od 30 neprekinutih³⁵ godina, a za zastaru posvećenih stvari koje pripadaju Apostolskoj Stolici treba proći vrijeme od 100 neprekinutih godina. Kada je u pitanju rok za zastaru, onda Zakonik iz 1983. razlikuje dobra koja pripadaju Apostolskoj Stolici i crkvena dobra koja pripadaju crkvenoj javnoj pravnoj osobi. U tom smislu kan. 1270.³⁶ precizno određuje rok zastare: "Nekretnine, pokretne dragocjenosti,

³⁴ ZKIC, kan. 1017: "Crkva prihvaća zastaru po odredbi kan. 1540-1542. također za vremenita dobra."

³⁵ Ako se rok prekine, novi rok teče iz početka u cijelosti, a ne nastavlja se tamo gdje je prekinut.

³⁶ Izvor kanona 1270. Zakonika iz 1983. je kan. 1511. Zakonika iz 1917. godine. (izvor za kan. 1511. Zakonika iz 1917. je iz *Corpus iuris canonici*: c. 9, 15, C. XVI. q 3; c. 3, X, de praescriptionibus, II, 26.

Zakonik kanona istočnih crkava iz 1990, u kan. 1019. kaže: "Nekretnine, pokretne dragocjenosti, to jest one koje su od velikog povijesnog ili umjetničkog značenja ili zbog stvari, prava i tužbe, bilo osobne bilo stvarne, koje pripadaju Apostolskoj Stolici, zastarijevaju u roku od sto godina; ako pripadaju kojoj samosvojnoj Crkvi ili eparhiji, zastarijevaju u roku od pedeset godina, a ako pripadaju drugoj pravnoj osobi, zastarijevaju u roku od trideset godina."

prava i tužbe, bilo stvarne, koje pripadaju Apostolskoj Stolici, zastarijevaju u roku od sto godina; ako pripadaju drugoj crkvenoj javnoj pravnoj osobi, zastarijevaju u roku od trideset godina.”

7. PRIMJENA ZASTARE KOD CRKVENIH PRESUDA, KAZNI I POVLASTICA

Kada crkveni zakonodavac, npr. u Zakoniku iz 1983., propisuje rok ili zastaru koja se odnosi na sudske sporove, kazne i povlastice, tih se propisa u kanonskom pravnom poretku treba precizno držati.³⁷ Na tu činjenicu trebaju pravilno pripaziti ordinariji i crkveni suci. Tako kanonsko pravo određuje rok zastare od deset godina pošto je objavljena presuda (usp. kan. 1621, a o gašenju tužbe zastarom donesen je propis u kan. 1492, § 1, i sudski poziv, prema kan. 1512, br. 4. može prestati zastarom, a o ništavnoj žalbi govori se u kan. 1623. i tu je određeno ”u roku od tri mjeseca”.

Što se tiče kaznenih tužbi, one u kanonskom pravu prestaju: zastarom nakon tri godine (kan. 1362, § 1), ali ima slučajeva kada one mogu prestati i nakon pet godina (kan. 1362. § 1, br. 2), a u nekim slučajevima čak i drugačije (usp. kan. 1362, § 1).

U kanonskom kaznenom pravu kan. 1362, § 2. odredio je da: ”Zastara teče od dana kad je počinjeno kažnjivo djelo ili, ako je kažnjivo djelo trajno ili je prešlo u naviku, od dana kada je prestalo.” Ovdje je zastara tri godine. Zastaru kod kaznenih djela u slučaju kan. 1344, br. 3. treba odrediti sudac.

U kanonskom pravnom poretku zastara se može primijeniti i u slučaju povlastica (usp. kan. 82).³⁸

³⁷ Usp. N. Škalabrin, *Postupci*, Đakovo, 2000; V. De Paolis - D. Cito, *Le sanzioni nella Chiesa. Commento al Codice di Diritto Canonico libri VI*, Urbaniana Università Press, Città del Vaticano, 2001.

³⁸ J. Brkan, *Opće odredbe Zakonika kanonskoga prava*, str. 146: ”Neupotrebom ili upotrebom povlastice (pa bilo to i prešutno odreknuće), ne znači da je povlastica prestala. Kanon je postavio uvjetni pristanak povlastice neupotrebom ili protivnom upotrebom, može biti ”si” ako samo povlastica druge opterećuje (*in aliorum gravamen cedit*); ona se gubi ako nastupi zakonska zastara u smislu kan. 197-198).”

ZAKLJUČAK

U posljednje vrijeme nastale su pravne nesigurnosti oko mirnog i dugotrajnog posjedovanja nekih stvari kod crkvenih javnih pravnih osoba. Mnogi posjeduju stvari u dobroj bogoslovnoj vjeri više od 30 godina, i ne slute da bi takve stvari, ako su zastarive, mogli mirne savjesti upisati na određenom sudu kao svoje vlasništvo, odnosno uvesti ih kao svoje vlasništvo u evidenciju kod ministarstva za poslove opće uprave. U građanskom pravnom poretku, u načelu se ne primjenjuje kanonsko pravo i stoga se razlikuju instituti zastare i dosjelogosti s obzirom na pojedine stvari i prava, ali u slučajevima gdje su Država i Crkva na ugovorni način tu stvar uredile treba se držati potpisanih i objavljenih ugovora koji onda imaju karakter međunarodnoga prava. Radi mirnog suživota, te da ne bi došlo do eventualnog dugog i mučnog parničenja što bi uključivalo čak nepotrebne razmirice i svađe, ovim radom želim upozoriti crkvene krugove na mogućnost ostvarenja pravnog instituta zastare ili dosjelogosti, prema kanonskom i građanskom pravnom poretku. Građansko zakonodavstvo traži određeni rok i istinito i pošteno ili samo pošteno posjedovanje, kanonsko zakonodavstvo traži da je stvar zastariva, da je protekao neprekinuti mirni rok posjedovanja od početka, i to u bogoslovnoj vjeri, a ne samo u građanskoj dobroj vjeri za dosjelogost. Eventualni prijepis nekoga prava ili prava vlasništva na temelju pravnog instituta zastare ili dosjelogosti nije nemoralni čin osim u slučaju izostanka bogoslovne dobre vjere. To je veoma važno znati, posebno danas, kada se sve crkvene pravne osobe trebaju upisati u evidenciju kod ministarstva opće uprave. Mnoge stvari neće ići bez primjene dosjelogosti. Radi se o socijalnom i pravnom dobru prema onoj "Melior est conditio possidenti".

STATUTE OF LIMITATIONS (PRAESCRIPTIO) IN CANON
AND CIVIL LAW

Summary

In this work we have elaborated the legal institute of the statute of limitations (praescriptio), in the way as it is understood by the Canon Lay Code from 1983 and the Canon Code of Eastern Churches, as well as by the Croatian civil legislation which, with exceptions brought in this work, has been accepted by the Church.

The subject is of topical interest, especially today, after the Protocol between the Government of the Republic of Croatia and Croatian Bishops' Conference on the modality of registering the corporations of Catholic Church into the register of corporations with the Ministry of Justice, Administration and Local Self-government of the Republic of Croatia. Legal representatives of the corporations have to be legally sure of their legal ownership over certain church corporations. Namely, there might be the cases that some owners are not at the same time the legal owners of either some parts or of the entire corporations. In such a case, one has to be sure of the right of ownership of the church corporation. Therefore, this is an opportunity for the legal representatives of church corporations (bishop, parish priest, a religious superior, etc.) to define accurately both the factual and legal state of church corporations on the very day of registration in the register of corporations. It is not sufficient that the Republic of Croatia, on the basis of article 2 of the Agreement between the Holy See and the Republic of Croatia on the legal issues, recognizes the legality of church corporations, as it is recorded in church law, but, according to the Protocol of September 12, 2002, it is necessary, because of the church corporations' records, to enter all the church corporations into the Records with the Ministry authorized for public administration (in our case it is the Ministry of Justice, Administration and Local Self-government). This work is divided into: Introduction, Concept of the Statute of Limitations, Closing Date for the Statute of Limitations, Entitlements, Good Faith - Truth - Honesty, The Things not Being Subject to the Statute of Limitations, The Rights Subject to the Statute of Limitations and Temporal Goods, The Application of the Statute of Limitations at Church Sentences, Punishments and Grants. In the end, we have made a conclusion.